

gondolhattak arra, hogy beszélni tanítsák a jobbágyokat, ahol az ideológiát a klérus dolgozta ki, ahol a törökök időnként gyilkolva-sarcolva vonultak át az országon.

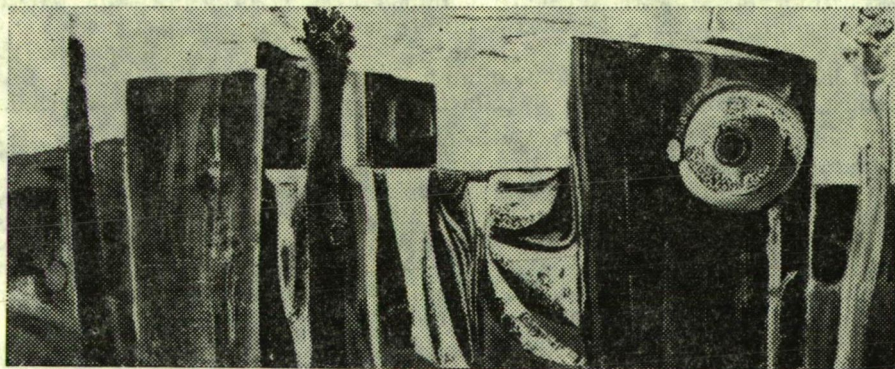
1656-ban kerül Kolozsvárra, már csak 3 és fél éve van hátra. Itt volt tanítványa a század legnagyobb tehetsége, Bethlen Miklós. Az értelmiségi és tanítórétég önállóságának megeremtéséért még gyönyörű beszédet mond. Azután vége.

*

[A képen — az Iskola?]

(...az Iskola. Mindig ugyanabban a perspektívában, mindig mozdulatlanul.) Bretter György a Román Televízió magyar szerkesztőségének felkérésére írta ezt a forgatókönyvet. Az egyszerű nézők százezreihez kívánt szállni, Apátzai Tsere János módjára — ő is, Erdély e második filozófusa, mindenkit akart és tudott tanítani, kolozsvári zeneakadémistákat és kisiratosi parasztokat. „A filozófia: Kisiratos” — mondta egy interjúban. A gazdag kisiratosi (Arad megye) téesz arra költi a pénzét, hogy nivós, ha tetszik: világvárosi kultúrát teremtsen magának. Ezért neves értelmiségieket, színházakat hív meg. Bretttert szerették a faluban, filozófiáról kérdezték és tanácsot kértek tőle. Apátzai kései győzelme: a filozófia találkozása a magyar földművessel. Bretter az ilyen találkozások embere volt. Néhány fölvételen őrzött előadása majd megmutatja, ki volt. *T e m e t é s Z s ö g ö d ö n* című esszéje (Új Írás, 1978. március), amely — sajnos — több mint öt év késéssel jelent meg, megmutatja, mit tanult ő „a népi gótikától”, a csiki székelyektől. Itt kezdetjük látni, mások mit tanulhattak tőle. „Minden egyén csatlakozása a kényszerűségek ellen fellépő közösséghez ökölcspás a szükségszerűségek nevében uralkodó kényszerítő hatalom ellen. Apátzai kapcsolódása az iskolán keresztül történik.” Mert most is ez a döntő: a magyar iskola. A közösség szószólója tudja, mi a döntő. Főládata kimondani. Kimondja. Sohasem kérdezi, érdemes-e, sikerül-e. Más emberek értékei — tehát ma: a magyar iskola. „A kultúra egészét nyelvünkön kell ismernünk, hogy megértsük a mindennapi életet.” Így, ilyen egyszerűen foglalja össze Bretter György Erdély gondjait. Az utolsó ironikus-patetikus tanács azoknak, akik tanácsát kérték.

TAMÁS GÁSPÁR MIKLÓS

DÉR ISTVÁN: EMLÉKEZÉS